

lit. *šakà* 'branc', *šake* 'força', eslau comú *socha* 'garrot' (paleosl.), 'ganxo' (rus), scr. *čákhbā*, arm. *çax* 'branca', gòt. *hōha* 'arada', i d'una forma sorotàptica o cèltica corresponent seria manllevat el basc *kako* 'ganxo'.

Si la forma mossàrab *gančo* prové del tipus goidèlic GANSKĪO- o d'un tipus KANKĪO- semblant al del gal·lès *cainc* (< KANKĪ-) i de la major part de les llengües indoeuropees, no és possible decidir-ho terminantment, car l'evolució fonètica fóra possible, i quasi igualment normal, per totes dues vies, anant a parar a *gančo* del Sud i *ganç-* del Nord. També resta oberta la possibilitat que la font del mot romànic es trobés de la banda sorotàptica més que de la cèltica.

Aquesta etimologia fou trobada i demostrada pel qui això escrigué en *Estudios MzPi.* (1949) 1, 47, i en el DCEC, s. v. *gancho*. També s'hi va demostrar la falsedat de les teories precedents, de cap de les quals ja no val la pena de parlar, essent tan forçades o evidentment desencaminades. Especialment es va demostrar allí que fora de la Península aquest mot és pertot un manlleu de procedència hispànica, i pertot reduït a l'ús en el vocabulari nàutic. Des del mossàrab va passar com a *gânzo* o *gânço* «gaffe, harpon pour le poisson», «crochet» al Marroc, Algèria i Tunis (detalls en Steiger, *Contr.*, p. 238), i des d'allí es transmeté al turc *kandza* (els especialistes Sainéan i Gustav Meyer, *Sitzungsber. Wien.* CXXVIII, 48, no vacillen a reconèixe'l com a romanisme, si bé el darrer creu que passà per l'italià, però la *đz* sonora recomana l'intermediari aràbic); el turc, per la seva banda, el transmeté al búlgar i al serbi, així com al magiar *kánca* i el roms. *cange*.

A la Romània es presenta amb antiguitat considerable en l'it. *gancio*, que ja apareix en la segona meitat del S. xv, en Luca Pulci († 1470), en B. Giambullari († 1525) etc.; i el millor especialista, Zaccaria, ja reconeix que és hispanisme: aquesta data, però, i ja el sol fet de ser terme nàutic, i de no aparèixer dialectalment més que en el Sud del país (I. Iordan, *ZRPb.* XLII, 647), demostren que l'italià hagué de pendre'l de la nostra llengua i no pas de la de Castella, que poc contacte tingué amb Itàlia fins a la fi del S. xv. L'italià el transmeté després al sber. *gánač*, magiar *gants* i grec mod. *γάντσος*. El fr. *ganche*, només aplicat a coses de mar, es documenta sols des del S. xvi, i l'occità *ganchou*, encara que té aplicació un poc més àmplia, demostra també la seva procedència forastera (indubtablement catalana) per la seva -ou final (vegeu-ne detalls en el FEW IV, 50b). I deixo ja, sense repetir-ho, la resta del que deia, en la meua obra castellana, car és menys important o són discussions ja superades.

DERIV.: *Ganxa* 'bastó ganxut dels raiers', Tor, Conca de Tremp (Krüger, *BDC* XXII, 146; *VKR* IX, 99); *gánca*, Bassella (1956), Rialb de Noguera (1964), «bastón largo con un garfio para mover los árboles cortados en el bosque o para empujar los troncos en los ríos», V. d'Àneu (Pol, 19), Bielsa (1965).³ *Ganxeta* [1816, *DAG.*]. *Ganxada*. *Ganxar*; *ganxejar*. *Ganxarola*. *Ganxellada*. *Ganxer*; *ganxera*: una de les mules que tiren un carro: a Bagà, parlant-li dels estels del firmament, digueren a AMAlcover que el *camatimó* del

Carro són «tres mules: l'escalera, la *ganxera* i la davantera» (*BDLC*, cf. *escalera ESCALA*).

Ganxet [«unus anulus auri in quo est encastatus in *ganxetis* unus pulxor yubiç», 1319, Rubió, *Documents per a la Cult. Catalana Mig-èval*, n.º 62, p. 70, i cf. la conjectura consignada s. v.; S. XIV, Klag, supra; *mongetes del ganxet*, *BDC* XVII, 34]; reemplaça el mot *ham* (de pescar) a Tor de Vall Ferrera (1932), 'tija de metall per fer treballs de puntes etc.'; *fer ganxet* 'fer aqueixos treballs': «jo'm tancava en una cambra, y ara llegint, ara fent ganxet, em passava les hores sens sentir, escoltant la pluja que batia 'ls porticons», Vidal Val. (*Rosada d'estiu*, 87); «garabatillo», Febrer Cardona. *Ganxetera*. *Ganxilla*; *ganxill*. *Ganxó*: el *DBal.* cita d'un doc. medieval de l'ACA «4 affbladors trancats en que entre lo *ganchon* de la sivella de la dita correja»; *ganxons*: 'la gent de St. Feliu de Guíxols', Josep Pla (*L'Empordanet*, 22). *Ganxoi*. **Ganxós*: «--- bestiar ovira, / com en olla bullenta pujant y devallant, / aprop d'alguna fera marina que'ls estira, / morro y ungles *ganxosos* bermells de sanc mostrant», Verdager, en l'esbós de l'*Atl.* de 1867, 64d canviat tot el vers el 1877, però en aquesta usa *ganxut* [Lacavalleria; Febrer Cardona «ganxoso, crochu»]: «ab unglots de diable, *ganxuts*, altres n'arranquen, / barroers empernant-s'hi, dels puigs ab tremolor, / y a colps de peu, a falta de mall, los esvoranquen, / ab pedres tasconant-los, a tall d'estellador», *Atl.* (168).

*Enganxar*⁴ [Lacav.; no encara *DTò.*; Belv. etc., sovint escrit. Renaix, cf. supra, s. v. *ganxet*] esdevingué ràpidament mot d'importància cabdal en tot el Princ. i les Illes [*DFgra.*, *Damen.*], mentre que en el P. Val. s'usa *pegar* com en cast., fora de l'acc. 'fer sentar plaça com a soldat' i alguna altra de molt especial (*L ançagçat* a la Torre de les Maçanes deu venir d'això) i 'penjar (amb un ganxo)', Sanello, 71v2; *enganx* mall. [*DFgra.*, *Damen.*] i men. només cast. *enganche* (inoït en el Princ., contra el que afirma *AlcM*); *enganxament* [Lacav.]; *enganxadís*, -*dissa*; *enganxador*; *enganxaire*; *enganxall*; *enganxós*, també esdevingut mot d'ús cabdal en el Princ. i Mall., tot i que no el registra cap lèxic fins al *DOrt.* (cf. el *ganxós* de Verd.); *enganxifós*; *enganxó*. *Desenganxar* [Lacav.]; *desenganxat*; *desenganxador*; *desenganxadura* [Lab. 1839]. *Aganxar* («tenia una sangrísola *aganchá* en la gola --- y de una gargallá la va escopí», val., *Canyisaes*, 58). *Reganxar*; *reganx*; *reganxinar*; *reganxina*.

CPT.: *Enganxanois*, *enganxanoies*, *enganxafadrins*, *enganxadones*, espècie de planta de jardinet molt olorosa, Sant Pol de Mar, 1928 ---.

¹ O sigui 'aferra-la, subjecta-la'; el ms. havia de portar uns gràfics en els espais deixats en blanc.—

² En tot cas res d'això té gaire en comú amb el sentit de l'arrel aràbiga —altrament poc productiva— *gnğ* que expressa acariciar sensualment, practicar el coït: Dozy, *Suppl.* II, 228; Lane, s. v.—³ Com que *ganxet* sona *gnçèt* (mall., *AlcM*) i *ganxar* i *enganxar* també crec haver-los sentits amb aqueixa *i*, se'n degué extraure *guinxa* variant de *ganxa*: aquell a Mall. i Men. és una «osca en angle molt agut a un